

Pedagogisk dokumentation i förskolan

En studie om hur sex pedagoger förhåller sig till pedagogisk dokumentation

Annika Matti

Emma Petersén

**Examensarbete 15 p
Utbildningsvetenskap 61- 90 p
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2013**

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Lärarprogrammet

Titel: Pedagogisk dokumentation i förskolan: En studie om hur sex pedagoger förhåller sig till pedagogisk dokumentation

Engelsk titel: Pedagogic documentation in preschool: A study on how six preschool teachers relate to pedagogic documentation

Sidantal: 25

Författare: Annika Matti och Emma Petersén

Examinator: Eva- Lena Haag

Datum: [Januari] [2014]

Sammanfattning

Nedan följer en kort sammanfattning av uppsatsens syfte, metod, resultat samt analys.

Bakgrund

Pedagogisk dokumentation kan ses som ett verktyg eller som en metod för att säkerställa förskolans kvalitet. I läroplanen för förskolan, Lpfö 98, (Skolverket, 2010) står det tydligt angivet att pedagogerna är ålagda att kontinuerligt genomföra dokumentationer av verksamheten. Vi vill liksom skolverket (2010) betona att pedagogisk dokumentation i många fall leder till att förskolans verksamhet får en högre kvalitet. Vi anser vidare att pedagogisk dokumentation är ett sätt att ta vara på barnens tidigare kunskaper och bygga verksamheten från denna utgångspunkt. Därigenom kan pedagogerna utforma verksamheten efter barnen och inte barnen efter verksamheten.

Syfte

Syftet med undersökningen är att studera vilken inställning ett antal pedagoger har till pedagogisk dokumentation samt hur de använder sig av den pedagogiska dokumentationen i den dagliga verksamheten i förskolan.

Metod

Det empiriska material som ligger till grund för denna uppsats består av kvalitativa, semi-strukturerade intervjuer som genomförts med sex förskollärare på sex olika förskolor i en mellanstor västsvensk kommun.

Resultat

Vi har genom våra intervjuer kommit fram till att många av våra informanter hade liknande åsikter om pedagogisk dokumentation. De var alla positivt inställda till det pedagogiska dokumentationsarbetet trots att flera av dem nämnde negativa aspekter så som tidsbrist samt mycket pappersarbete. Vidare var det även många som arbetade på liknande sätt med den pedagogiska dokumentationen, men vissa skillnader kunde utskiljas. Exempelvis skedde dokumentationen på vissa av förskolorna spontant medan den på andra var starkt styrd genom planering. Avslutningsvis kan vi konstatera att alla de pedagoger vi intervjuat ser pedagogisk

dokumentation som ett hjälpmedel och som ett verktyg i verksamheten då den synliggör lärandet både hos barnen och hos dem själva som pedagoger.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	1
Forskningsbakgrund.....	2
Pedagogisk dokumentation.....	2
Förklaring av pedagogisk dokumentation.....	2
Pedagogisk dokumentation ur ett historiskt perspektiv.....	3
Barns inflytande.....	4
Pedagogernas barnsyn.....	5
Syftet med pedagogisk dokumentation.....	5
Olika hjälpmedel att använda sig av vid dokumentation.....	6
Fotografier, filmklipp och loggboksanteckningar.....	6
Dokumentationsmatris och GTLU (gjort, tänkt, lärt, utvecklat).....	6
Lärpärm.....	7
Teoretiska utgångspunkter.....	8
Delaktighet.....	8
Kunskapssyn.....	8
Barnsyn.....	8
Metod.....	9
Kvalitativ intervju.....	9
Kvalitativ metod.....	9
Urval.....	9
Genomförande.....	10
Etiska ställningstagningar.....	10
Resultat.....	12
Hur är synen hos pedagoger på pedagogisk dokumentation?.....	12
Hur används pedagogisk dokumentation i verksamheten?.....	13
Vilka hinder och möjligheter ser pedagogerna i arbetet med pedagogisk dokumentation?.....	15
Görs barn och föräldrar delaktiga i arbetet med pedagogisk dokumentation?.....	16
Diskussion.....	19
Sammanfattning av resultat.....	19
Delaktighet.....	19
Kunskapssyn.....	21
Barnsyn.....	22
Avslutande diskussion.....	22
Metoddiskussion.....	24
Vidare forskning.....	25

Inledning

I Lpfö 98 (Skolverket, 2010) står det att verksamhetens kvalitet med jämna mellanrum skall dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas för att förskolans kvalitet skall kunna säkerställas. För att kunna skapa bästa möjliga förutsättningar vad gäller lärande, så menar skolverket att pedagogerna på förskolan ska följa samt dokumentera och analysera barns utveckling och lärande.

Förskolläraren och alla i arbetslaget på förskolan har ett gemensamt ansvar för varje enskilt barns utveckling och lärande, samt för att barnens lärande kontinuerligt dokumenteras genom uppföljning och analys (Lpfö 98, 2010). Det står även angivet att kontinuerlig dokumentation behöver göras för utvärderingen av hur verksamheten möjliggör barns olika sätt att utvecklas och skaffa sig kunskap, samt att arbetslaget skall använda olika former av dokumentation och utvärdering som i sin tur skall ge kunskap kring förutsättningarna för barnens utveckling och lärande i verksamheten.

Lpfö 98 (2010) menar att arbetslaget har som uppgift att inkludera föräldrarna och ge dem inflytande såväl i den pedagogiska dokumentationen som i övriga utvärderingar. Förskolläraren har som uppgift att dokumentera, följa upp och analysera barnens kommunikation och samspel. Detta gäller såväl samspelet barnen emellan som mellan pedagog och barn. Pedagogerna skall även dokumentera barnens delaktighet, inflytande och det barnen upplever som roligt, intressant och meningsfullt i förskolan.

Vi anser utifrån läroplanens direktiv att det är viktigt att pedagogerna tillsammans reflekterar kring och analyserar vad de valt att dokumentera och varför de ser denna dokumentation som värdefull. Vi menar vidare att det även är viktigt att reflektera över vilka kunskaper pedagogerna vill att dokumentationen ska utveckla och belysa. Det är viktigt att även involvera barnen i denna reflektion och analys då de ges en chans att berätta om vad de själva ser som värdefullt och meningsfullt i verksamheten.

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att studera vilken inställning ett antal pedagoger har till pedagogisk dokumentation samt hur de använder sig av den pedagogiska dokumentationen i den dagliga verksamheten i förskolan.

1. Vilken syn har pedagogerna på pedagogisk dokumentation?
2. Hur säger sig pedagogerna använda pedagogisk dokumentation i förskolan?
3. Vilka möjligheter och hinder ser pedagogerna med pedagogisk dokumentation i förskolan?
4. Vilket utrymme till inflytande säger pedagogerna att de ger till barnen och deras föräldrar i förskolans verksamhet?

Forskningsbakgrund

Vi kommer nedan att presentera och lyfta fram ett urval av den tidigare forskning som är relevant för vår studie om pedagogisk dokumentation. Vi börjar med att beskriva olika författares syn och definition på dokumentation. Efter detta följer ett avsnitt som belyser syftet med pedagogisk dokumentation och vad den tillför förskolans verksamhet. Därefter beskrivs några olika metoder som pedagoger kan använda sig av då de dokumenterar. Slutligen kommer vi att beskriva vad som står angivet i läroplanen om pedagogisk dokumentation samt om hur pedagogers barnsyn och förhållningssätt är faktorer som ständigt är närvarande i arbetet med pedagogisk dokumentation.

Pedagogisk dokumentation

Här kommer vi resovisa vad pedagogisk dokumentation är.

Förklaring av pedagogisk dokumentation

I den litteratur vi läst ges ingen entydig definition av pedagogisk dokumentation, däremot beskrivs den av de olika författarna och forskarna på liknande vis. Pedagogisk dokumentation beskrivs i litteraturen ofta som ett verktyg, en metod eller ett arbetssätt som används för att synliggöra lärandet hos det enskilda barnet och i barngruppen men även hos pedagogen. Pedagogisk dokumentation beskrivs som en process som inte bara synliggör lärandet här och nu utan även visar på en utveckling av lärandet under tid. Pedagogisk dokumentation är ett förändringsarbete och en ständigt pågående process som inte har något egentligt slut (Lenz Taguchi, 1997). Även Ivarson Alm (2013) beskriver pedagogisk dokumentation som en ständigt pågående process som fortlöpande ger pedagogerna information exempelvis om var barnen befinner sig kunskapsmässigt.

En annan mycket central del i begreppet pedagogisk dokumentation är reflektion och analys då ett reflekterande och analyserande förhållningssätt eftersträvas. Ivarson Alm (2013) menar att det är i reflektionen och analysen som utvecklingsprocessen sker. Genom dokumentationen belyses och synliggörs det som pågår i barngruppen. Detta sker genom insamlande av olika typer av material som sedan analyseras och kategoriseras (Lenz Taguchi, 1997). Detta material kan exempelvis bestå av fotografier, videoklipp, observationer, intervjuer, barnens egna alster eller olika typer av skrivna texter.

Att dokumentera en händelse med barnen är inte speciellt komplicerat och inte heller alltid pedagogiskt. Det är snarare hur man väljer att arbeta vidare med den genomförda dokumentationen som avgör om den blir av pedagogiskt karaktär eller inte (Åberg och Lenz Taguchi, 2005). Går man inte vidare med dokumentationen finns det risk att dokumentationerna inte blir mer än samlade händelser eller fotoalbum och det är därför det är så viktigt att utveckla dokumentationen ytterligare för att den ska klassas som pedagogisk dokumentation.

Åberg och Lenz Taguchi (2005) betonar vikten av att i arbetslaget utmana varandra för att ta nya steg. Skolverket (2010) betonar att det i reflektionsarbetet ofta kommer fram sådant vi ofta tar för givet och ser som en självklarhet. De menar vidare att de ser fördelar med att diskutera och reflektera över det som gjorts till självklara normer då pedagogerna aktivt får

fundera kring det vi inte annars reflekterar över. Alla människor är individer med olika erfarenheter och detta påverkar vad vi upplever som självklart. På arbetsplatser förekommer det ofta ett sätt att tänka som uppfattas som "det korrekta". Med det "korrekta" tankesättet menar Skolverket (2010) den gemensamma uppfattningen som växt ihop med verksamheten och blivit en naturlig och självklar del av verksamheten.

Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation kan lärandets olika steg synliggöras men pedagogisk dokumentation leder också till insikt om var barnen befinner sig kunskapsmässigt och pedagogerna kan utforma verksamheten så att den möter barnen där de befinner sig just nu (Johansson och Pramling Samuelsson, 2003).

Dokumentation är inte en total sanning och bör inte ses som en spegelbild av verkligheten utan en tolkning av verkligheten (Åberg och Lenz Taguchi, 2005). Syftet med pedagogisk dokumentation är alltså inte att "hitta den totala sanningen" utan snarare synliggöra våra olika sätt att tolka och analysera situationer genom gemensam diskussion och reflektion. Skolverket (2010) understryker att det är just dessa diskussioner och reflektioner som gör dokumentationen till pedagogisk dokumentation. Det är viktigt att vara medveten om att pedagogisk dokumentation aldrig kan vara helt objektiv, då den som dokumenterar utifrån sina egna intressen har valt ut vad som ska dokumenteras (Åberg och Lenz Taguchi, 2005).

Att tillsammans i arbetslaget ha gemensamma värderingar och ett gemensamt synsätt på barn och kunskap är enligt Skolverkets rapport (Skolverkets allmänna råd, 2005) av stor vikt. De menar vidare att för att nå förskolans uppsatta mål om utvecklingsarbete är tid för gemensam reflektion i arbetslaget en förutsättning och att det är kommunens ansvar att förskolan får de förutsättningar de behöver för att genomföra det pedagogiska arbetet de enligt läroplanen är ålagda att genomföra. Sheridan (2009) menar att kvalitet ofta är något som uppfattas olika av olika människor. Sheridan menar därför att det är viktigt att i arbetslaget definiera vad kvalitet är för att pedagogerna ska ha en enig syn om detta och sedan arbeta gemensamt för att uppnå detta mål. Om arbetslaget inte gemensamt diskuterar sin syn på kvalitet kan detta innebära att arbetslaget har helt olika definitioner av kvalitet och därför arbetar mot olika mål.

Pedagogisk dokumentation ur ett historiskt perspektiv

Ända sen 1930-talet har det funnits ett intresse för att dokumentera och observera barns lek, lärande och utveckling (Skolverket, 2010). Lenz Taguchi (1997) menar att vår pedagogiska dokumentation är influerad av Reggio Emilia-filosofin där man länge använt pedagogisk dokumentation som ett verktyg i förskolan för att synliggöra det kompetenta barnet samt barnens olika möjligheter till kunskap och uttryck. Trots att detta intresse länge förekommit är pedagogisk dokumentation som verktyg i den svenska förskolan relativt nytt (Skolverket, 2010). Skolverket skriver vidare att de tidigare observationernas syfte främst var att få fram var barnen förhåll sig i utvecklingen gentemot andra barn och alltså få reda på vilken utveckling som var "normal" för en specifik åldersgrupp. Med hjälp av dessa observationer skapades sedan scheman som skulle hjälpa pedagogerna i förskolan att planera verksamheten (Skolverket, 2010). Detta arbete lede till att man skapade färdiga mallar som man applicerade på barnen och det var på detta sätt man dokumenterade barnen (Skolverket, 2010). Detta kan tyckas låta uråldrigt och mycket opedagogiskt då det inte lyfter fram individerna utan snarare jämför dem med andra barn. Frågan är vem som bestämmer vad normen är? Om pedagogerna

på en förskola jämför barnen gentemot varandra har de en enorm maktposition. Detta är en typ av dokumentation då man jämför olika individer med olika förutsättningar utifrån samma mall, något som vi anser är dömt att misslyckas.

Vid 1950-60-talet hade man ändrat åsikt om dokumentation och man ansåg att observationen skulle göras osynlig för barnen och observatören skulle likna en fluga på väggen. För att underlätta detta byggdes det i förskolorna så kallade observationsboxar (Skolverket, 2010). Dessa observationsboxar var uppbyggda med en glasruta mellan barnen och pedagogerna som gjorde att pedagogerna såg barnen men inte tvärt om (Skolverket, 2010). Det dokumenterade materialet förvarades i pärmar eller lådor på förskolans kontor och var alltså inte tillgängligt för vare sig barn eller föräldrar.

De metoder som står beskrivna ovan har helt andra teoretiska utgångspunkter än dagens pedagogiska dokumentation då de ofta utgår från idén att barn utvecklas på ett förutbestämt sätt samt att man jämför individerna utifrån generella normer och kriterier (Skolverket, 2010). Även de sätt man arbetar och förvarar sina dokumentationer har förändrats radikalt då man enligt Lenz Taguchi (1997) bör arbeta tillsammans med barnen med dokumentation och den bör förvaras på ett sådant sätt att barnen får ta del av den.

Barns inflytande

I Lpfö (2010) står det att arbetslaget på förskolan ska ta tillvara barns vetgirighet och intressen. Läroplanen beskriver vidare hur arbetet med pedagogisk dokumentation kan skapa insikt i vad som är intressant och betydelsefullt för barnen och sedan arbeta vidare utmana detta. Då barnen får vara med och påverka innehållet i verksamheten, synliggör det barnens rätt till lärande och utveckling på ett sådant sätt de själva uppfattar som betydelsefullt (Körling, 2011). Körling menar vidare att barn ofta har många intressanta tankar och idéer som kan leda till nya ingångar och perspektiv och att det som pedagog är viktigt att hitta dessa arbetsätt som involverar barnen samt deras tankar och idéer.

Alnervik (2013) menar i sin avhandling att barnets intresse sågs som avgörande i det fortsatta arbetet med pedagogisk dokumentation och det betonas att detta ”intresse” bör utgöra utgångspunkten för verksamheten. Detta styrks även i Lpfö (2010) där det tydligt står att barn ska vara delaktiga och ges inflytande i såväl dokumentation som utvärdering. De ska även ges tillfälle till samtal och reflektion, och för att nå upp till läroplanens mål krävs det att barnen är en del av förskolans utvecklingsarbete.

Att barnen ska vara delaktiga och ha ett inflytande i förskolans verksamhet är viktigt. Dolk (2013) menar att delaktighet i förskolan innebär att barnen ges möjlighet att vara med och skapa relationer och normer i och även kunna påverka ramarna kring en pedagogisk verksamhet.

Istället för att fokusera på vad barnen inte ännu behärskar kan pedagogen välja att fokusera på sådant som de faktiskt kan och är duktiga på, det vill säga att fokusera på barnens styrkor istället för deras brister. När barnen får chans att uttrycka sina åsikter kan det leda till att pedagogen får en förändrad syn på barnen samt deras kunskaper, då det kan leda till nya insikter och en fördjupad förståelse av vad barnet uppfattar som meningsfullt (Körling, 2011).

Sheridan, Williams och Sandberg (2012) menar att barn som går på en förskola där pedagogen uppmuntrar till dialog, meta-kommunikation samt utveckling av idéer får en mer allsidig utveckling än barn som går på förskolor där detta förekommer mer sällan eller inte alls.

Pedagogernas barnsyn

Alla har en barnsyn, vare sig vi är medvetna om den eller ej, och den påverkar bemötandet av barn i olika situationer. Pedagogen kan se på barn som vetgiriga och kompetenta varelser men kan också välja att se på barn på andra sätt.

Det är svårt att i verksamheten arbeta med pedagogisk dokumentation utan att beröra barnsyn. När pedagogen reflekterar och analyserar en situation så berättar det något om dennes syn på barn samt hans förhållningssätt (Lenz Taguchi, 1997). Lenz Taguchi menar vidare att hur en pedagog väljer att utforma miljön, hur de bemöter barnen samt hur och vad de väljer att dokumentera återspeglar pedagogens barnsyn och förhållningssätt. Enligt Lenz Taguchi (1997) avslöjar pedagogens handlingar ofta vilken barnsyn hen har. Exempelvis kan pedagogers barnsyn avslöjas genom att undersöka hur tillgängligt materialet är i målarrummet. Är penslar och färger placerat på ställen som inte är åtkomliga för barnen är detta en handling som återspeglar att barnen inte är kompetenta och inte själva klarar av att använda sig av materialet utan en pedagog.

Syftet med pedagogisk dokumentation

Dokumentationens syfte är enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) att synliggöra lärandet och de menar att detta bör ske genom lyssnandet. Genom att lyssna på barnens tankar och idéer samt reflektera över dessa menar Ivarson Alm (2013) att det berikar verksamheten då läraren får helt andra förutsättningar att förstå hur barnen uppfattat omvärlden. Pedagogisk dokumentation kan alltså ses som ett hjälpmedel för pedagogerna då de med hjälp av barnens insikter kan skapa sammanhang där barnen utmanas i sina tankar samt inspireras till att finna ny kunskap (Åberg och Lenz Taguchi, 2005).

Pedagoger har inte sällan i verksamheten en klar idé om vilken riktning de vill att en aktivitet ska ta. Genom att lyssna in vad barnen säger och vad de upplever som lustfyllt och meningsfullt och utefter detta utforma aktiviteten tillsammans med barnen kan pedagogen låta barnen få inflytande samt känna att det de gör är meningsfullt för dem. Det är då viktigt att pedagogen på ett professionellt sätt kan släppa sina förväntningar på vart situationen ska leda och i sin roll som ledare inta en medforskande roll jämte barnen istället för en styrande roll. Detta bygger på att barnen ses som kompetenta och deras idéer och tankar som värdefulla tillgångar i verksamheten. Genom att kontinuerligt beskriva verksamheten för föräldrarna, inte bara vid föräldramöten eller utvecklingssamtal, ges föräldrarna möjlighet att komma med idéer och funderingar kontinuerligt istället för när det redan är försent att påverka verksamhetens utformning. Bowne, Cutles, DeBates, Gilkerson & Stremmel (2010) beskriver pedagogisk dokumentation som en bra metod för pedagogen att till föräldrarna förmedla barnens vardag i förskolans verksamhet.

I arbetet med pedagogisk dokumentation kan även pedagogernas planeringstillfällen ändra karaktär och riktning, eftersom det inte bara blickas framåt på vad som ska göras utan även bakåt på vad som gjorts, hur det gick och varför det gick som det gick. Genom ett reflekterade förhållningssätt kan pedagogen återbesöka tidigare upplevda situationer samt urskilja likheter och skillnader som påverkar resultatet, vilket leder till ökade kunskaper hos pedagogen (Taguchi, 1997).

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed får möjlighet att påverka sin situation (Lpfö 98, 2010, s16).

I dokumentationen kan insamlandet av data att analysera ske på många olika sätt. Exempelvis kan fotografier, film, anteckningar, observationer med mera utgöra det material som ska diskuteras, tolkas och analyseras. Dokumentationen gör det möjligt att ”återbesöka” en händelse och både barn och pedagoger kan återuppleva en situation de tidigare upplevt och arbeta vidare kring detta. Pedagogisk dokumentation kan uppfattas som en bra metod som förbinder och kopplar samman nutid, dåtid och framtid och som möjliggör att vi kan vandra mellan dessa (Skolverket, 2010). Grieshaber och Hatch Amos (2003) beskriver istället pedagogisk dokumentation som ett pussel där de olika sakerna som sker i verksamheten eller i det pågående arbetsområdet länkas samman.

Vilka kunskaper som produceras är beroende av vilka utvecklingsmodeller som tillämpas (Skolverket, 2010). Detta innebär exempelvis att om det i arbetet med naturkunskap i förskolan finns en strävan efter att barnen ska ha ett kritiskt och ifrågasättande förhållningssätt kommer detta även återspeglas i andra situationer.

Skolverket (2010) skriver att pedagogisk dokumentation i många fall bidrar till att höja förskolans kvalitet. De menar också att arbetet med pedagogisk dokumentation även ofta leder till ökad kvalitet hos de enskilda pedagogerna då dessa tillåts få en djupare inblick i hur de agerar i sin pedagogiska roll. Genom pedagogisk dokumentation kan pedagogerna själva utvärdera sitt eget arbete genom förbättrad kommunikation. Denna förbättrade kommunikation leder till mer samtal och utbyte av idéer pedagoger emellan vilket leder vidare till att pedagogerna utvecklas i sitt yrke med hjälp av pedagogisk dokumentation (Sparman och Lindgren, 2010).

Olika hjälpmedel att använda sig av vid dokumentation

Det finns olika hjälpmedel som kan användas vid arbete med pedagogisk dokumentation. Syftet med dessa hjälpmedel är att samla in data att analysera och reflektera kring.

Fotografier, filmklipp och loggboksanteckningar

Alla dessa har alla till syfte att vara en minnesanteckning så att pedagogen och barnen med hjälp av dessa minnesanteckningar kan återbesöka en redan upplevd situation samt att synliggöra lärandet och dess process.

Dokumentationsmatris och GTLU (gjort, tänkt, lärt, utvecklat)

Detta är verktyg som används för att öka kvalitén i förskolan. En matris kan ses som ett planeringsverktyg då pedagogen i uppstarten av ett projekt fyller i matrisen om vad de har för mål med det kommande fokusområdet, vilka läroplansmål det berör, hur man ska arbeta med

området samt hur de ska dokumentera detta. Efter projektets slut ifylls resterande del av matrisen som handlar om vad som uppnåtts och hur detta visat sig i planeringen samt i barngruppen. GTLU kan ses som ett reflektionsprotokoll vars syfte är att låta pedagogerna utmana sig själva genom att reflektera över en situation eller genomförd aktivitet med hjälp av dessa fyra rubriker: Gjort, tänkt, lärt och utvecklat och det är också dessa rubriker som GTLU står för. GTLU är alltså ett hjälpmedel för pedagogerna att reflektera över verksamheten med.

Lärpärm

Detta hjälpmedels syfte är att på ett tydligt sätt för barnen själva synliggöra deras kunskaper samt hur de tillförskaffade sig dessa. Ett exempel på detta är portfolio, eller lärpärm som det också kallas. Här dokumenteras barnets lärprocess under tid och påvisas med hjälp av bild, text eller barnens egna alster. Genom att barnen själva får dokumentera vad de upplever som meningsfullt lyser barnens egna uppfattningar igenom på ett helt annat sätt än när pedagogen dokumenterar.

Teoretiska utgångspunkter

Nedan presenteras de olika begreppen vi valt att använda som teoretiska utgångspunkter i vår studie. Vi kommer med hjälp av dessa begrepp tolka och analysera empirin som framkommit i våra intervjuer.

Delaktighet

Melin (2013) beskriver delaktighet som ett förhållande mellan individ och samhälle. Hon beskriver vidare att delaktighet syftar till att minska marginaliseringen, det vill säga att man arbetar för att alla ska få vara med och påverka. Ett barn som på förskolan är marginaliserat kan inte vara med och påverka sin situation och stängs ute från makt och diskurser. Genom delaktighet ges barnen tillfälle att vara med och påverka sin vardag på förskolan och pedagogerna uppmuntrar och tar tillvara på barnens idéer och förslag. Barnkonventionen (2009) såväl som förskolans läroplan (Skolverket, 2010) betonar vikten av barns delaktighet.

Kunskapssyn

Epistemologi är läran om kunskap. Kunskapssyn handlar om hur man ser på denna kunskap. Man kan exempelvis se på kunskap som något som ges eller förmedlas eller något som skapas. På förskolan kan detta handla om hur man väljer att låta barnen få insikt om olika ting. Pedagogen kan inta en förmedlande roll där synen på kunskap är att pedagogerna ska förmedla kunskap till ett passivt barn. Pedagogen kan också inta en undersökande roll då denna tillsammans med barnen gör upptäckter som leder till ny kunskap hos barnet (Åberg, Lenz Taguchi, 2005).

Barnsyn

Barnsyn handlar om vilken syn vi har på barn. Man kan exempelvis se barn som kompetenta varelser eller som okompetenta. I en situation då ett barn inte själv klarar av att ta mat kan man som pedagog se situationen på flera olika sätt. Man kan se barnet som okompetent som inte klarar av att ta mat eller som kompetent då barnet med hjälp av en vuxen kan ta mat. Lenz Taguchi (1997) menar att alla inte är medvetna om vilken barnsyn de har men att denna ofta framkommer i samtal med och om barnet samt i hur man bemöter barnet.

Metod

I följande avsnitt presenterar vi vilka metoder vi använt oss av för att få material till vårt arbete, hur vi gått tillväga i urvalet samt ger lite fakta om förskolorna. Slutligen beskrivs hur intervjuerna praktiskt genomfördes.

Kvalitativ intervju

Vårt empiriska material har samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Med semistrukturerade intervjuer avses intervjuer som redan innan genomförandet har ett bestämt tema samt bestämda huvudfrågor. I den semistrukturerade intervjun är det tillåtet att ställa följdfrågor som avviker från intervjuplanen för att förtydliga något eller då svaret som ges ses som otillräckligt. Genom att vi ställt samma huvudfrågor (se bilaga) till samtliga intervjuade pedagoger möjliggjordes en jämförelse mellan de olika informanternas svar.

Vi valde att genomföra kvalitativa intervjuer då vi ville få fram informanternas syn på pedagogisk dokumentation. *I den kvalitativa intervjun är man inte ute efter att finna den absoluta sanningen utan snarare de olika uppfattningarna som finns hos olika individer* (Justensen och Mik-Meyer, 2011).

Kvalitativ metod

Vi har i vårt arbete utgått ifrån en kvalitativ forskningsmetod eftersom vi velat skapa oss en förståelse för vad de intervjuade bygger sina uppfattningar på. Kvalitativ metod är enligt Justensen och Mik-Meyer (2011) lämplig om målsättningen är att nå djupare kunskaper om en specifik grupp som undersökningen baseras på snarare än en större grupp med mer ytliga svar. Kvale och Brinkman (2009) menar att syftet med den kvalitativa intervjun är att förstå ämnen från livsvärlden ur den intervjuades egna perspektiv snarare än att förstå hur den generella synen på ämnet är.

I genomförandet av intervjuerna har vi ställt följdfrågor som vad, hur och varför. Vårt syfte med det är att få ut så mycket information som möjligt från alla pedagoger som intervjuats. Innan intervjuerna har vi förberett oss genom att läsa in oss på pedagogisk dokumentation utifrån litteraturen då Kvale och Brinkman (2009) menar att det är en förutsättning för att kunna ställa relevanta följdfrågor och därmed få ut mer kvalitativ empiri med hjälp av intervjun.

Urval

Undersökningen utgick från ett så kallat bekvämlighetsurval då vi redan sedan tidigare kände rektorerna på samtliga förskolor samt flera av pedagogerna på de olika förskolorna. Förskolorna är belägna i en medelstor västsvensk kommun och alla förskolorna är kommunala. Inför intervjuerna gjordes vissa medvetna val, exempelvis var alla informanter utbildade förskollärare samt att de arbetade på en syskonavdelning där barnens ålder varierade mellan 3 och 5 år. Detta för att få färre variabler och därmed ett mer tillförlitligt resultat.

Genomförande

Vi tog i god tid kontakt med de sex förskolor vi ville genomföra våra intervjuer på och informerade om att intervjun skulle handla om pedagogisk dokumentation, varpå tider bokades som passade pedagogerna.

Innan intervjun började informerades pedagogerna om att intervjun är frivillig och att de när som helst under intervjuns gång kan välja att bryta. Det informerades även om vårt syfte med undersökningen, vart resultatet kommer att publiceras samt att de kommer att ha full anonymitet (se bilaga). Informanterna tillfrågades inför intervjun om intervjun fick spelas in med hjälp av ljudupptagare, vilket alla informanterna tillät. Intervjun inleddes med karaktärsfrågor då Lantz (2013) påtalar att dessa så kallade bakgrundsvariabler kan ha betydelse för informantens svar.

Genom att spela in intervjuerna med en ljudupptagare uppstod ingen stress för att hinna skriva ner allt som sades utan koncentrationen kunde istället läggas på att aktivt lyssna samt ställa relevanta följdfrågor.

Alla intervjuerna genomfördes på pedagogernas arbetsplatser i avskilda rum som de själva valt, där vi fick sitta ostört under intervjuen. Intervjuerna genomfördes på pedagogens egen arbetsplats främst eftersom det underlättade för pedagogen men också för att det är en för pedagogen välkänd miljö, vilket vi menar ledde till att intervjun blev mer avslappnad än om den hade skett i en för pedagogen sedan tidigare okänd miljö. Alla intervjuer genomfördes utan avbrott. I en av intervjuerna plingade dock pedagogens egen mobiltelefon till, dock anser vi inte att det påverkade intervjun nämnvärt.

Alla intervjuer avslutades med att pedagogerna tillfrågades om de hade något ytterligare att tillägga i intervjun. Detta gjordes för att den intervjuade skulle få möjlighet att tillägga sådant som pedagogen ansåg att vi eventuellt missat eller något som är av stor vikt inom området och borde tilläggas för att ge en rättvis bild av hens uppfattning, tankar och åsikter om ämnet.

Genom att transkribera alla intervjuer har svaren tydliggjorts samt blivit mer lättillgängliga och överskådliga. Transkriberingen av intervjuerna skedde strax efter att intervjuerna genomfördes då informanternas svar fortfarande var färska i vårt minne, vilket underlättade transkriberingen.

Etiska ställningstagningar

Vetenskapsrådet (2002) har fyra etiska krav man skall förhålla sig till då man gör en vetenskaplig undersökning. Informationskravet handlar om att forskaren har ansvar att informera undersökningsdeltagarna om de villkor som gäller för deras deltagande. Informationen ska omfatta alla de inslag som kan tänkas påverka informantens villighet att delta.

Samtyckeskravet handlar om att de som deltar i en undersökning själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Är informanten under 15 år bör samtycke i dessa fall även ges från målsman. Deltagarna skall informeras om att deltagandet i studien är frivilligt och att de närsomhelst under intervjuerna har rätt att avbryta sin medverkan utan några negativa påföljder.

Konfidentialitetskravet handlar om att alla informanter i en undersökning ska ges största möjliga konfidentialitet. I undersökningen skall informanterna vara så pass anonyma att deras svar inte går att knyta till dem.

Nyttjandekravet handlar om att de uppgifter som samlats in av informanterna endast får användas i forskningsändamål. Uppgifterna får exempelvis inte lånas ut eller ligga till grund för beslut eller åtgärder som direkt påverkar informanten om inte särskilt medgivande från informanten finns.

Resultat

I detta kapitel redogörs för resultatet i en innehållsanalys utifrån uppsatsens frågeställningar. För att skydda deras identitet har informanterna tilldelats fiktiva namn. Nedan kommer en kort presentation av de olika informanterna.

Anja har arbetat som förskollärare i 26 år.

Bea har arbetat som barnskötare i 10 år och sedan som förskollärare i 22 år.

Cilla har arbetat som förskollärare i 16 år.

Disa har arbetat som förskollärare i 6 år.

Ella har arbetat som förskollärare i drygt 40 år.

Fanny har arbetat som barnskötare i 11 år och sedan som förskollärare i 5 år.

(I tabellen har vi inte tagit hänsyn till föräldraledighet.)

Hur är synen hos pedagoger på pedagogisk dokumentation?

Alla i undersökningen tillfrågade pedagoger har angett att de har en positiv inställning till pedagogisk dokumentation. Tidigare har det tagits upp att det inte finns en entydig definition av pedagogisk dokumentation och en sådan fanns inte heller hos de tillfrågade pedagogerna. Alla pedagogerna definierade pedagogisk dokumentation på olika vis, även om flera likheter kunde urskiljas i beskrivningen av pedagogisk dokumentation. Pedagogisk dokumentation beskrevs ofta av pedagogerna som ett verktyg, en metod eller ett arbetssätt att synliggöra och följa barnens lärande med. En pedagog menade att det är viktigt att se på pedagogisk dokumentation som en process där barnens lärande följs under en längre tid och hon menade vidare att det därför är av stort vikt att låta den pedagogiska dokumentationen ta tid.

Flera av pedagogerna lyfte även fram att det var ett sätt att synliggöra såväl barnens som pedagogernas kunskaper och lärande, men även att det gjorde pedagogerna uppmärksamma på huruvida de gjorde det som de enligt läroplanen är ålagda att göra.

Ja men alltså det är ett jättebra verktyg till att se barns lärande och utveckling och för oss själva som pedagoger också att dokumentera vår utveckling och lärande när vi filmar oss själva och så. Så att vi utvecklas (Disa).

Kvalitetssäkring skulle jag väl kunna säga, av vår verksamhet (Fanny).

Alla pedagogerna hade lätt för att se fördelar med pedagogisk dokumentation. Anja, en av pedagogerna, berättar att hon har märkt att pedagogisk dokumentation underlättar andra moment i förskolan, exempelvis individuella planeringar och förberedelser inför utvecklingssamtal. Hon menar vidare att pedagogisk dokumentation har lett till att hon sett en röd tråd inte bara på den enskilda förskolan och avdelningen utan i hela organisationen, vilket hon ser som en stor vinning.

Flera av pedagogerna anser att pedagogisk dokumentation ger bra möjligheter exempelvis för att få insikt om var barnen befinner sig kunskapsmässigt. Cilla berättar att de ofta använder pedagogisk dokumentation på detta sätt då de därigenom får en så kallad utgångspunkt och på

så sätt bättre kan anpassa verksamheten efter var barnen befinner sig. När vi frågar Ella om vilken inställning hon har till pedagogisk dokumentation får vi detta svar:

Ja, för mig är det en förutsättning liksom att man ska kunna utveckla verksamheten, att vi ser att barnen verkligen lär sig någonting och det tycker jag är intressant... Vi är ute efter att utveckla verksamheten för att vara säkra på att vi verkligen utvecklar verksamheten så att alla barn får ta del av den på ett bra sätt så måste vi ju dokumentera varje barn (Ella).

Många av pedagogerna har också nämnt att pedagogisk dokumentation skapar en större medvetenhet hos dem som pedagoger eftersom de får möjlighet att reflektera över ifall de gör det som de tror att de gör men också varför de gör på det sättet.

Negativa aspekter av pedagogisk dokumentation hade pedagogerna svårare att lokalisera. En återkommande negativ aspekt var dock att det var tidskrävande och att de gärna skulle se att mer tid avsattes till arbetet med pedagogisk dokumentation, främst för kollegial reflektion. Ella beskriver att hon aldrig hinner dokumentera så mycket som hon skulle vilja. Bea är positivt inställd till pedagogisk dokumentation men berättar om en fälla hon tycker är viktig att undvika.

...Sen gäller det för oss att hitta former så att det liksom inte blir så att man gör för pappersarbetets skull eller för att det ska se bra ut på ytan. Vi ska använda de verktyg vi verkligen har nytta av och liksom, ja vad ska man säga. Att inte göra det för görandets skull, utan veta varför vi gör det (Bea).

Cilla berättar att på den förskola där hon arbetar har inte barnen med sig någon dokumentation när de kommer till syskonavdelningen från småbarnsavdelningarna. Detta ser hon som ett problem då hon menar att det hade varit roligt och bra för såväl pedagoger som barn att se vad de gjort innan de började på syskonavdelningen där hon arbetar.

Hur används pedagogisk dokumentation i verksamheten?

Alla de pedagoger vi intervjuat beskriver att pedagogisk dokumentation ofta används i deras arbete. Anja menar att pedagogisk dokumentation är ett viktigt verktyg för dem i verksamheten då det tillåter dem att kunna gå tillbaka och se en utveckling i lärandet i den pedagogiska verksamheten. Disa betonar starkt att de använder sig av pedagogisk dokumentation.

Ja, självklart! Vi måste det, det står i läroplanen (Disa).

Pedagogerna berättar att när de dokumenterar kan de exempelvis använda sig av fotografier, filmklipp, matriser, observationer, loggar eller barnens alster. Ella menar att de sedan utgår från denna dokumentation då de reflekterar och analyserar verksamheten och det är enligt henne först då som dokumentationen blir av pedagogisk karaktär.

Användandet av matriser i den pedagogiska dokumentationen är också något som nämns vid flera tillfällen. Disa tog upp att när de i hennes arbetslag arbetar med pedagogisk reflektion använder de sig av matriser. De för först loggbok, sen gör de en matris efter loggböckerna, och att allt grundar sig på den verksamhetsplan de gör på förskolan i början av terminen.

Cilla påpekar att hon anser att förskolan inte alltid har tillräckliga resurser för att kunna utföra denna dokumentation. Hon berättar vidare att de på avdelningen endast har en iPad, vilket hon

i vissa situationer kan uppleva som otillräckligt. Hon berättar att det därför händer att dokumentationen sker med hennes egen mobil, då den alltid finns lättillgänglig i hennes ficka.

Fem av våra informanter berättade att de skriver GTLU (Gjort, tänkt, lärt, utvecklat) när de dokumenterar. Dessa ”gluttar” bygger ofta på tidigare insamlad dokumentation som de utvärderar och reflekterar kring med hjälp av detta verktyg. De genomför denna reflektion både enskilt och tillsammans i arbetslaget.

När vi gör en aktivitet så skriver vi GTLU på den, eller glutta som vi kallar det för. Sen så sitter vi tillsammans med gluttarna. För att få ner detta på en glutt så använder vi antingen film, foto, observationer, dagbok (Fanny).

Fem av våra sex informanter berättar att det främst är deras fokusområden som de väljer att dokumentera. Förskolorna skriver varje år en verksamhetsplan där de anger vad de vill arbeta med under året. De väljer då ett fokusområde som de lägger lite extra vikt vid. Exempel på fokusområden kan vara matematik, naturvetenskap, språket, samspel eller musik. Anja berättar att det valda fokusområdet bygger på verksamhetsplanens mål. Ella menar att detta är bra eftersom pedagogerna då får samma utgångspunkt när de planerar aktiviteter i verksamheten samt de sedan genomför sin analys. Anja betonar att det är viktigt att inte bli ”för stora i tänket”, då det blir svårt att klara av den pedagogiska dokumentationen när det blir för stort och vidlyftigt. Hon menar därför att det kan vara bra att endast dokumentera sitt fokusområde då man kan gå in mer på djupet på detta istället för att ytligt beröra alla olika ämnen.

De flesta av de pedagoger vi har intervjuat berättar att det är det valda fokusområdet de väljer att forma sin pedagogiska dokumentation kring. Anja berättar att dokumentationen oftast sker då barnen är indelade i mindre så kallade lärgrupper där de arbetar med det utvalda fokusområdet.

Cilla påpekar att de väljer att dokumentera då de sett att ett lärande har skett, i lärgrupperna såväl som i den fria leken då barnen exempelvis visar eller berättar något. Hon beskriver ett exempel då de under några veckors tid har arbetat med geometriska figurer kommer en pojke och vill visa henne något. Pojken har då byggt geometriska figurer i sandlådan som han visar och benämner för henne. Cilla tyckte att detta var ett exempel på ett lärande som skett då pojken innan arbetet med geometriska figurer på förskolan inte hade kunskap om dessa former. Till skillnad från Cillas spontana dokumentation menar Disa att de har en mer styrd dokumentation. De har valt att schemalägga sin dokumentation så att den sker på samma tidpunkt varje vecka. På detta sätt får de ju en rutin för dokumentation och den sker regelbundet med då dokumentationstillfällena är så få och korta är risken stor att de missar saker som hade varit intressanta att dokumentera.

...två dagar i veckan dokumenterar vi och det är onsdagar och torsdagar och då dokumenterar vi en timme på onsdagen och en timme på torsdagen... (Disa)

Vilka hinder och möjligheter ser pedagogerna i arbetet med pedagogisk dokumentation?

Alla tillfrågade pedagoger menar att pedagogisk dokumentation bidrar till ens egen lärprocess som lärare. Hälften av pedagogerna uppgav att de genom att knyta an sin dokumentation till litteratur, teorier och läroplan bidrog till sin egen lärprocess som lärare. Resterande tre svarade att det är genom att reflektera över sitt eget förhållningssätt och agerande som de känner att de utvecklas som pedagoger.

Anja menar att pedagogisk dokumentation leder till att hon måste tänka till kring hur hon själv agerar samt vilket förhållningssätt hon har. Hon menar vidare att när hon exempelvis känner sig osäker i hur hon agerar i vissa situationer kan hon filma sig själv i dessa och sedan utifrån filmklippen sätta sig ner och reflektera kring hur hon förhöll sig i denna situation. Hon menar att sådana reflektioner leder till att hon utvecklas som pedagog. Även Disa håller med om att hon genom att diskutera det hon ser i filmklippen kan förändra sitt eget förhållningssätt och utvecklas som pedagog.

Man tittar på sig själv och skriver ner eller filmar och så väcker det processen i en själv för man liksom ser väldigt väl och det leder till en utveckling. Man tänker mer på sitt egna förhållningssätt till exempel, skapar en större medvetenhet (Bea).

Många av pedagogerna menar att de ser vikten av att förankra sin dokumentation med hjälp av litteratur, olika teorier samt läroplanen. Cilla beskriver att de alltid strävar efter att förankra allt de dokumenterar och hon menar att hon vidare ser pedagogisk dokumentation som ett verktyg för dem i arbetslaget att arbeta med, vilket hon menar leder till ökad kvalitet hos pedagogerna. Ella beskriver att de i hennes arbetslag alltid använder sig av litteratur som handlar om deras fokusområde. Hon ser en fördel i att alla i arbetslaget har samma bok och läser samma texter för att sedan tillsammans diskutera hur de ska gå vidare med sitt arbete kring ämnet.

Alla pedagoger i vår undersökning menar att pedagogisk dokumentation bidrar till barnens lärande. Bea menar att pedagogisk dokumentation även ska vara tydlig för barnen. Hon berättar vidare att barnen med hjälp av pedagogisk dokumentation kan få återbesöka ett tillfälle då de lärde sig något och reflektera kring händelsen. Även Cilla menar att hon anser att pedagogisk dokumentation som minnesanteckning leder till ökat lärande hos barnen. Exempel på detta är när barnen kollar igenom sin lärpärm och ser dokumentation från förra terminen. Dokumentationen sätter då igång tankarna om det ämnet och genom dokumentationen ges barnen som vi tidigare nämnt möjlighet att återbesöka händelsen och fortsätta sin reflektion kring denna. Cilla berättar även att barnen ofta är väldigt stolta då de tittar på något de tidigare gjort eller kunskaper de skaffat sig och växer i detta.

Fanny beskriver hur pedagogisk dokumentation bidrar till barnens lärprocess genom att pedagogerna kan påvisa dem vad de lärt sig. Hon menar vidare att barnen ofta pratar om sådant de gjorde förra året.

...så det tar ju en stund för dem men man märker att dom har med sig det (Fanny).

Anja menar snarare att pedagogisk dokumentation indirekt leder till ökade kunskaper hos barnen då pedagogernas kunskap växer.

Det gör de på grund av att vi pedagoger blir mycket mer medvetna om vad vi vill lära ut och vad vi vill ge barnen och det gynnar ju barnen längden (Anja).

Ella menar att pedagogisk dokumentation bidrar till barnens lärande genom att dokumentationen gör att pedagogerna kan se var barnen befinner sig kunskapsmässigt och kan ge dem utmaningar därefter. Hon berättar vidare att de utan pedagogisk dokumentation inte skulle veta var barnen befann sig och därför inte skulle kunna veta vilka utmaningar de ska ge de enskilda barnen. Ella berättar att hon anser att det är lättare att missa att uppmärksamma de barn som kommit längre i sin utveckling än de som är lite senare. Hon menar att pedagogisk dokumentation är nödvändig i dessa fall då också de barn som kommit längre i sin utveckling måste utmanas.

Ja, vi ser ju genom dokumentationen vad barnen blir bättre i så att dom blir bättre och bättre hela tiden. Vi ser ju vad varje barn behöver och kan hjälpa dom då (Disa).

Görs barn och föräldrar delaktiga i arbetet med pedagogisk dokumentation?

Alla informanter menar att de gör barnen delaktiga i arbetet med pedagogisk dokumentation men att de gör det i större eller mindre utsträckning. Något som vid flertalet tillfällen återkommer är att barnen har inflytande inom vissa begränsningar. Exempel på detta är att barnen vid vissa tillfällen får vara delaktiga i dokumentationen exempelvis genom att fotografera. Vad de ska fotografera är dock redan bestämt av pedagogen. Bea berättar att de arbetat mycket med barns inflytande och att de försöker få dem delaktiga så mycket som det går. Hon menar dock att det inte går på alla sätt. Bea menar att ett exempel på detta är att barnen inte får vara med och bestämma fokusområde då de har direktiv från såväl läroplan som kommun om vad de ska arbeta med.

...när vi väljer fokusområde så väljer vi ett område så, då är det ju vi pedagoger som väljer. Sen styr de i det här området kan man säga. Deras intressen och deras frågor ah sådär de styr ju vart vi hamnar i det här området (Bea).

Cilla berättar att barnen på hennes avdelning ibland är med och fotograferar men även ibland är med och bestämmer vad de vill ha i sin pärm. Hon berättar att viss dokumentation är gemensam för hela barngruppen, exempelvis då de gemensamt gjort något, och att det individuella barnet i denna dokumentation inte får vara med och påverka. Exempel på detta kan vara om alla barnen gjort en gemensam utflykt eller tillsammans sett en teater. Hon påpekar även här tiden som en faktor då de helt enkelt inte har tid att individanpassa all dokumentation då det är alldeles för tidskrävande.

Hon beskriver sedan hur barnen är delaktiga i dokumentationsprocessen genom att exempelvis hämta pärmen och fälla upp den, sätta in bilden i plastfickan och så vidare.

...dom är med och fotar, dom är med och berättar vad dom gör dom hämtar sina pärmar, sådana saker. Kan vara med och sätta in sin bild i plastfickan, fälla upp sin pärm, kan vara med när bilderna tas ut från datorn, kan vara med och bestämma vad som ska stå i texten (Cilla).

Flera av pedagogerna berättar att tidsbrist och ett stort antal barn är faktorer som begränsar barnens möjligheter till att vara delaktiga i vad som dokumenteras om dem. Fanny menar att barnen ibland får vara med och påverka vad som finns dokumenterat i den enskilda pärmen.

Hon menar att de förmodligen gör det alldeles för lite och att de skulle kunna göra mer av det, men att de har svårt att hinna med det.

Bea berättar att det på hennes avdelning främst är pedagogerna som bestämmer vad som ska dokumenteras. Hon säger dock att barnen ibland får vara med och filma varandra i olika situationer så som samlingar, men att personalen då redan innan bestämt vad barnen ska dokumentera. Hon betonar vidare att pedagogerna styr eftersom det annars är lätt att fastna inom ett specifikt område och verksamheten då fastnar i detta ämne.

Anja berättar att hon ser barnens ökade delaktighet som ett kommande steg i deras arbete med pedagogisk dokumentation. Hon menar vidare att de som pedagoger först måste känna sig förtroliga med arbetsättet innan de kan släppa tyglarna och ge barnen ökat inflytande. Hon berättar att genom att ge barnen mer inflytande vet pedagogen inte redan innan vad som kommer ske. Anja berättar nu att de därför ska låta barnen själva i större utsträckning få vara delaktiga i dokumentationen genom att exempelvis fotografera och välja vad de vill ska dokumenteras. Hon menar vidare att det finns olika tillvägagångssätt för att uppnå delaktighet på en småbarnsavdelning och en syskonavdelning. Hon menar att man på småbarnsavdelningen inte kan samtala med alla barn på samma sätt som man kan på en syskonavdelning och hon menar då att man får tolka barnens kroppssignaler för att få reda på vad som är av intresse för barnet.

Jag har ju jobbat på småbarn i många år och där är det ju svårare på ett sätt att få dem delaktiga där, man måste göra på ett annat sätt eftersom de inte riktigt kan säga sin mening utan man måste använda kroppssignaler de har där, men det är väl nästa steg vi har att arbeta med kan jag känna (Anja).

Ella berättar att de på hennes förskola likt Anja försöker arbeta för att ge barnen mer inflytande i den pedagogiska dokumentationen. Exempelvis får barnen själva dokumentera händelser genom att måla teckningar. Hon berättade att de tidigare lade mycket fokus på själva görandet och att de nu istället försöker fokusera på barnets hypotes, vad som ska dokumenteras samt resultatet av detta.

Nu är det liksom, nu är vi mer ute efter att dokumentera... vad satte de upp för hypotes, vad var det vi skulle undersöka och vad blev resultatet? Så blev det liksom deras alster i deras dokumentation liksom på den situationen (Ella).

Merparten av pedagogerna berättar att barnen får vara delaktiga genom att de får vara med och reflektera och samtala kring det dokumenterande materialet, men att de inte själva får påverka vad detta material handlar om.

Samtliga pedagoger berättade att de synliggör den pedagogiska dokumentationen för föräldrarna. Fem av våra informanter informerade föräldrarna om detta på utvecklingssamtal eller föräldramöten. Disa säger att föräldrarna vid dessa tillfällen får titta i barnens pärmar samt att pedagogerna berättat för föräldrarna hur de dokumenterar. Hon menar vidare att intresset för detta är varierande, vissa föräldrar är nyfikna medan andra inte alls är intresserade. Fanny gjorde på sin avdelning förra året en film som visades upp på avdelningens föräldramöte och sedan sattes in i barnens pärm.

Flera av pedagogerna påtalar att de försöker visa upp den pedagogiska dokumentationen i tamburen för föräldrar. Denna kan bestå av bland annat dokumentation uppsatt på väggarna

som påvisar vad man gör i verksamheten. Denna dokumentation kan vara allt från beskrivande texter, filmsnuttar men även av bildspel, menar Bea. Anja berättar att de försöker visa en del av dokumentationen i tamburen för att synliggöra den för föräldrarna men att det inte alltid hinns med.

Vi försöker väl visa en del i tamburen. Där är det väl lite såhär då att tid, att vi kanske prioriterar att skriva en reflektion istället för att sätta upp bilder i hallen som kanske inte alltid talar och där våran reflektion inte är med och då kanske vi inte alltid hinner med det i hallen men vår ambition är ju att vi vill visa processen i hallen, absolut. (Anja).

Cilla berättar att barnen ofta själva hämtar sina pärmar och visar upp för sina föräldrar. Hon säger att det även förekommer att pedagogerna bjuder in föräldrarna att titta i pärmen vid vissa tillfällen.

...om man gjort något speciellt under dagen som man känner att "wow det här var en sådan jättehärlig situation, det här vill jag visa"... då kan man ju också fråga föräldern ibland "har du en minut? Jag skulle vilja visa dig det här"... det händer också (Cilla).

Ella beskriver hur hon i utvecklingssamtalen ofta utgår från barnens pärm. Hon förklarar att hon i pärmen ser en utveckling och att det är dessa språng i utvecklingsfasen hon bygger upp utvecklingssamtalet kring. Cilla berättar att de visar dokumentationen för föräldrarna när de har utvecklingssamtalen. Barnen kan även få visa sina pärmar för sina föräldrar när de hämtar barnen på dagen, om det finns någonting från en härlig situation barnen vill visa. Hon berättar även att de har ett bildspel i hallen som visar vad barnen fått göra.

Diskussion

I vårt arbete med Pedagogisk dokumentation i förskolan har vi kunnat konstatera att det resultat vi fått på vår undersökning och de svar vi fått på våra frågeställningar stärker oss i vår övertygelse om att pedagogisk dokumentation i förskolan är viktig då den synliggör lärandet och dess processer genom dokumentation. Det är enligt Ivarson Alm (2013) i reflektioner och analyser av denna dokumentation som en utveckling sker.

Vi har i vår analys valt att utgå från begreppen delaktighet, barnsyn och kunskapssyn.

Kapitlet inleds med en kort sammanfattning av undersökningens huvudsakliga resultat. Därefter diskuteras vårt empiriska material i förhållande till den tidigare forskningen samt uppsatsens syfte. Sedan följer en kort diskussion där vi diskuterar vårt metodval utifrån våra forskningsfrågor. Kapitlet avslutas sedan med ett stycke om hur det förslagsvis kan forskas vidare inom ämnet.

Sammanfattning av resultat

I vårt arbete med pedagogisk dokumentation i förskolan har vi kunnat konstatera att det resultat vi fått på vår undersökning och de svar vi fått på våra frågeställningar stärker oss i vår övertygelse om att pedagogisk dokumentation i förskolan är viktig. Det har dock även framkommit att det finns vissa hinder i arbetet med pedagogisk dokumentation. Majoriteten av pedagogerna tar upp att pedagogisk dokumentation är tidskrävande och att de skulle behöva mer tid för att hinna dokumentera i den omfattningen de vill.

Vi har i svaren på våra frågeställningar fått vetskap om hur pedagogerna arbetar med pedagogisk dokumentation och även fått veta vilka svårigheter som kan finnas. Svårigheter kan bestå i att det på grund av stora barngrupper är svårt att följa varje enskilt barn och individanpassa dokumentationen efter denna. Pedagogerna väljer då ibland att dokumentera alla gruppens barn tillsammans, exempelvis i en samlingsituation. Den negativa aspekten med detta är att pedagogen i den gemensamma dokumentationen kanske missar att se det enskilda barnet i vissa situationer och genom detta inte kan påvisa det enskilda barnets utveckling, något som förövrigt står som ett mål i läroplanen för förskolan (2010). Pedagogerna i undersökningen menar att detta beror på tidsbrist då dokumentationen är mycket tidskrävande. Vi menar att ökad personaltäthet vore önskvärt i detta avseende då man genom detta skulle ha tid att genomföra fler och djupare dokumentationer vilket också leder till ökad kvalitet på förskolorna.

Av intervju svaren har vi också fått veta vilken inställning pedagogerna har till pedagogisk dokumentation, samt hur pedagogerna använder pedagogisk dokumentation i det vardagliga arbetet på förskolan.

Delaktighet

Enligt Dolk (2013) används begreppen delaktighet och inflytande ofta som ett begreppspar såväl inom forskning som i vardagligt tal inom pedagogiska verksamheter, och ibland ses de också som synonyma.

Såväl delaktighet som inflytande lyfts fram på flera ställen i förskolans läroplan (Skolverket, 2010), där det står angivet att föräldrar såväl som barn ska ges inflytande i förskolans verksamhet.

Delaktighet är inte ett entydigt begrepp utan alla människor tolkar begreppet på olika sätt, så även våra informanter. Ivarson Alm (2013) menar att genom att pedagogerna lyssnar på barnens tankar och idéer och reflekterar över dessa berikar pedagogerna verksamheten. Pedagogerna får helt andra förutsättningar att förstå hur barnen uppfattat omvärlden. Om pedagogerna lyssnar till barnen blir pedagogisk dokumentation enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) ett hjälpmedel för pedagogerna att ta tillvara barnens insikter och tankar. Barnen får då ett inflytande i verksamheten som pedagogerna ska ta tillvara på och uppmuntra. Pedagogerna anser likt Ivarson Alm (2013) att pedagogisk dokumentation gynnar verksamheten såväl som barnens lärande.

Att ge barn och föräldrar inflytande och delaktighet i förskolan är viktigt och genom att använda pedagogisk dokumentation har pedagogerna möjlighet att ge barn och föräldrar mer inflytande i förskolan. Ett sätt att ge barn mer inflytande på förskolan kan vara att pedagogerna verkligen lyssnar på alla barn och tar till vara deras förslag. Barnen kanske inte alltid kan sätta ord på vad och hur de vill göra, men om pedagogerna har stor iakttagelseförmåga kan de lista ut vad och hur barnen vill göra. Detta kräver att personalen verkligen använder sig av sin hörstyrka men också att de verkligen tar åt sig av barnens förslag och använder dem som utgångspunkt för planeringen av verksamheten. Förskolans personal träffar dagligen barnens föräldrar och i samtal vid hämtning och lämning såväl som vid utvecklingssamtal bör föräldrarna ges möjlighet till inflytande. Även här är det viktigt att pedagogerna uppmuntrar och lyssnar på föräldrarnas idéer och tar till sig av dessa.

Cilla berättade exempelvis att barnen på hennes avdelning var delaktiga i den pedagogiska dokumentationen då de hjälpte henne att sätta i sina bilder i plastfickor samt då de satt intill när fotografier skrevs ut. Även Bea beskriver hur barnen på hennes avdelning är delaktiga i dokumentationen då de får fotografera. Bea berättar vidare att situationerna där barnen ska fotografera dock redan är bestämda av pedagogerna. Vi menar att delaktighet är relativ, den kan därför tolkas som mer eller mindre god. Vi menar att delaktigheten i båda dessa situationer är mindre god. Visst får barnen vara med och de får hjälpa till med dokumentationen på ett fysiskt plan. Vi hade tyckt att det varit önskvärt ifall barnen hade fått varit delaktiga i större utsträckning i dokumentationen exempelvis genom att själva bestämma vad de ville dokumentera om sig själva i sin pärm. Genom ett arbetsätt likt detta då barnen själva får bestämma vad som ska finnas i sin egen pärm synliggör det vad barnet anser är av vikt att ha med. Cilla beskriver tidsbrist som en faktor till varför barnen inte själva får vara med och påverka sin dokumentation. De skriver ibland dokumentationer gemensamt för hela gruppen som blir mer generella och där det enskilda barnet inte lyfts fram. Dessa dokumentationer menar Cilla att de gör just för att det helt enkelt tar för lång tid att skriva individuella dokumentationer om varje barn och tid är något förskolan inte är bortskämda med.

Dolk (2013) skriver att delaktighet i förskolan gör att man aktivt kan vara med och bland annat skapa relationer och normer och att man i och med dessa kan påverka ramarna runt om

en pedagogisk verksamhet. Samtliga pedagoger berättar att de försöker synliggöra dokumentationen för föräldrarna. Anja berättar att de försöker synliggöra dokumentationen för föräldrarna i tamburen, men att det inte alltid hinns med. Hon berättade vidare att de prioriterar att skriva en reflektion istället för att sätta upp bilder i hallen då de inte alltid hinner prata med föräldrarna. I läroplanen för förskolan (lpfö 98) står det tydligt angivet att föräldrarna ska ges möjlighet till delaktighet men också att pedagogerna på förskolan ska dokumentera verksamheten exempelvis på de sätt Anja beskriver, genom reflektion. Här menar pedagogerna alltså att de känner att de inte har tillräckligt med tid för att på ett tillfredställande sätt genomföra de båda dokumentationerna.

Alla pedagogerna beskriver att dokumentation är viktigt för kvalitén på förskolan. De beskriver vidare att tidsbrist är en faktor som håller dem tillbaka och inte låter dem dokumentera på det sättet de själva helst hade velat. Ska tiden eller snarare tidsbristen få styra förskolans kvalitet och delaktighet?

Kunskapssyn

Den pedagogiska dokumentationens karaktär hänger samman med vilken kunskapssyn olika pedagoger har, det vill säga hur de anser att barn tillägnar sig kunskap samt vad de anser att barnen klarar av att göra. Man kan välja att se barnet som kompetent eller utgå från att barn är tomma kärl som ska fyllas med kunskap. Det handlar även om vem som definierar kunskap och vilken kunskap som anses vara viktig och betydelsefull.

Flera av pedagogerna i vår undersökning väljer att endast dokumentera aktiviteter och händelser de själva styrt upp. Vad säger det om deras syn på kunskap och barn och vad missar de egentligen därigenom?

Vi anser att man bör ha en undersökande syn på kunskap som går ut på att pedagogen tillsammans med barnet upptäcker kunskap och inte att pedagogerna förmedlar kunskap till barnen.

Både vårt resultat och den litteratur vi tagit del av stödjer alltså uppfattningen att pedagogisk dokumentation är viktig för förskoleverksamheten, men flertalet av pedagogerna har uttryckt att pedagogisk dokumentation innebär mycket pappersarbete samt att det är tidskrävande. Lenz Taguchi (1997) menar att pedagogisk dokumentation är ett förändringsarbete och en ständigt pågående process som inte har något egentligt slut. En av pedagogerna påpekade att det är viktigt att se på pedagogisk dokumentation som en process där barnens lärande följs under en längre tid, och hon uttryckte vidare att det är viktigt att låta det ta tid. Eftersom pedagogen också berättat att dokumentationen är tidskrävande, så menar vi att det inte avsätts tillräckligt med tid för dokumentationen. Lenz Taguchi (1997) menar vidare att pedagogisk dokumentation är som ett verktyg, en metod eller ett arbetssätt som används för att synliggöra lärandet hos det enskilda barnet och i barngruppen men även hos pedagogen. Flera av pedagogerna menade att pedagogisk dokumentation inte bara är ett sätt att synliggöra barnens kunskaper och lärande utan även det egna lärandet som pedagog. Pedagogisk dokumentation ger också pedagogerna möjlighet att se om de gör det de enligt läroplanen är ålagda att göra.

Ivarson Alm (2013) beskriver också pedagogisk dokumentation som en process som ständigt pågår och som ger pedagogerna information om barnets kunskaper. Pedagogisk

dokumentation beskrivs av Ivarson Alm (2013) även som ett verktyg för pedagogerna för att kunna se både den inre och yttre pedagogiska miljön. Den ger också möjlighet att synliggöra såväl lärandet som pedagogens förhållningssätt.

Pedagogerna berättar att pedagogisk dokumentation underlättar för dem att se det enskilda barnets kunskapsnivå, men även att se vart barngruppen i stort befinner sig kunskapsmässigt. Dokumentationen kan också synliggöra den kunskapssyn som pedagogerna har, exempelvis vad pedagogerna anser att meningsfull kunskap är. Om pedagogerna i förväg har bestämt vad barnen ska dokumentera, till exempel vad barnen ska fotografera, låter de inte barnen styra dokumentationen. Om barnen får fotografera fritt kanske dokumentationen blir mer intressant både för det enskilda men även för barngruppen i stort.

Barnsyn

Vi menar att den barnsyn som varje pedagog har påverkar verksamheten på förskolan. Bemötandet av barnen i olika situationer avgör hur pedagogerna ser på barnen. Genom att använda pedagogisk dokumentation kan pedagogerna få hjälp att inte bara se hur barnen förhåller sig i olika situationer utan också få hjälp med att se sitt eget förhållningssätt till barnen.

Många av pedagogerna menar att pedagogisk dokumentation skapar en större medvetenhet hos dem som pedagoger eftersom de får chans att reflektera över ifall de gör som de tror att de gör men också varför de gör på det sättet. Eftersom pedagogerna reflekterar och analyserar tillsammans kan de också med hjälp av dokumentationen diskutera den barnsyn de har. Detta synsätt stärks i litteraturen. Lenz Taguchi (1997) menar att en del i begreppet pedagogisk dokumentation är reflektion och analys. Han menar vidare att pedagogerna ska ha ett reflekterande och analyserande förhållningssätt. Pedagogernas sätt att dokumentera barn både i grupp och enskilt menar Åberg och Lenz Taguchi (2005) är starkt sammankopplat med pedagogens barnsyn det vill säga på vilket sätt barnet och dess kunskaper lyfts fram. Genom att dokumentera belyses och synliggörs det som pågår i barngruppen. Eftersom reflektion och analys av en dokumentation ger insikter till pedagogerna om hur de ser på barnen borde pedagogerna dokumentera mycket mer än vad de gör, men hellre färre och djupare dokumentationer än många ytliga.

Avslutande diskussion

Alla pedagoger som vi intervjuat är positiva till pedagogisk dokumentation och ser fördelar med att använda det. En pedagog berättar att hon märkt att pedagogisk dokumentation gör det lättare att arbeta med andra moment i förskolan. Förberedelser inför utvecklingssamtal underlättas och det är lättare att skriva individuella planeringar. Vi tror att ju mer pedagogerna använder sig av den pedagogiska dokumentationen ju duktigare och effektivare kommer det gå och de kommer som pedagogen ovan nämnde ge fördelar inom andra områden. Så genom att göra bra pedagogiska dokumentationer (som tar tid) tror vi att man kommer spara in tid inom andra områden då man kan utgå från denna dokumentation. Vi tycker det är viktigt att det finns tid att dokumentera varje enskilt barn och på så sätt följa och lyfta barnets individuella framsteg. Vi tycker likt Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) att det är viktigt att göra observationer för att sedan kunna dokumentera. Genom att observera och

urskilja vad som är av betydelse för den kunskap man vill åt blir dokumentationen meningsfull.

Några av pedagogerna i vår studie betonar att reflektionen och analysen efter genomförd dokumentation är av stor vikt eftersom det är här de som arbetslag kan ägna sig åt den kollegiala reflektionen som de menar för som är mycket viktig. Vi tycker att pedagogerna här har kommit långt i sitt tänk kring den pedagogiska dokumentationen och inte fastnar i "görandet" utan med hjälp av sina dokumentationer arbetar för att förbättra kvalitet i verksamheten. Vi likt Åberg och Lenz Taguchi (2005) betonar vikten av att i arbetslaget utmana varandra för att ta nya steg framåt. Beröm är bra men med endast beröm kommer man ingen vart utan arbetslaget måste våga utmana varandra för att utvecklas vidare inom området och som pedagoger.

Skolverket (2010) skriver att pedagogisk dokumentation i många fall leder till att höja förskolans kvalitet och att pedagogisk dokumentation även leder till ökad kunskap hos den enskilda pedagogen. Utvärderingen av det egna arbetet på förskolan blir bättre och kommunikationen mellan pedagogerna förbättras. Sparrman och Lindgren (2010) menar också att pedagogerna utvecklas i sitt yrke genom att använda pedagogisk dokumentation eftersom det blir mer samtal och utbyte av idéer mellan pedagogerna.

Pedagogernas positiva inställning till pedagogisk dokumentation genomsyrar våra intervjuer, och de fördelar som pedagogerna ser med pedagogisk dokumentation lyfts ofta fram. I förberedelser inför utvecklingssamtalen eller andra kontakter med föräldrar är pedagogisk dokumentation till stor hjälp. En pedagog menar att pedagogisk dokumentation är till hjälp för att se en röd tråd inte bara på avdelningen utan på hela förskolan och till och med i hela organisationen. Då uppfyller verkligen pedagogisk dokumentation både Skolverkets och läroplanens intentioner.

Flera av pedagogerna nämner att de skulle vilja att mer tid avsattes till arbetet med pedagogisk dokumentation. Att kunna reflektera och analysera gemensamt i arbetslaget kräver tid, men eftersom den kollegiala reflektionen är viktig såväl för barnens som för pedagogernas skull borde verkligen mer tid avsättas för detta, anser vi. Även det faktum att pedagogerna i vår undersökning inte anser sig ha tillräckligt med resurser för att kunna utföra mer dokumentationer är enligt oss ett stort problem. En av de intervjuade pedagogerna berättar att de bara har en Ipad att fotografera med och att detta stoppar dem i att kunna genomföra fler dokumentationer. Hon beskriver vidare att hon därför ibland använder sin privata mobiltelefon för att dokumentera. Vi tycker inte att resurser såsom Ipad bör hålla tillbaka pedagogerna i sina dokumentationer men vi frågar oss om pedagogerna hade genomfört fler dokumentationer fall de haft flera Ipad eller ifall det uppkommit andra hinder då?

Vi tycker att det är bra att dokumentationen idag oftast används till att höja barnet och påvisa för dem att ett lärande skett samt att utveckla verksamheten samt pedagogerna till skillnad från hur det har sett ut historiskt då huvudsyftet med dokumentationen varit att jämföra barns utveckling mot den generella och rådande normen. Dokumentationen tycker vi har utvecklats mot det bättre och används nu som utgångspunkt i kvalitetsarbetet snarare än med syfte att fastställa vad barnen inte kan.

Vad kan det bero på att de pedagoger, som vi intervjuat, är så positiva till användningen av pedagogisk dokumentation? Vi tror att pedagogerna har arbetat så pass länge med pedagogisk dokumentation att de på egen hand upplevt fördelarna och inte bara fått dem berättade för sig eller läst om dem i litteratur.

Vår slutsats med detta arbete blir att dokumentation verkligen är ett verktyg som kan förbättra kvalitén på avdelningen och på hela förskolan. Den kan förbättra lärandet hos barnen och kan även höja kompetensen hos pedagogerna. Vi betonar dock KAN då det är viktigt för att detta ska ske att dokumentationen är av pedagogisk karaktär, så kallad pedagogisk dokumentation.

Metoddiskussion

I denna del kommer vår metod att diskuteras utifrån undersökningens syfte. Vi kommer att ta upp de problem som uppkom i samband med undersökningen samt diskutera vårt tillvägagångssätt.

Med tanke på studiens syfte anser vi att den kvalitativa intervjuen var en bra metod att använda sig av i vårt insamlande av data. Den kvalitativa metoden stödjer vårt syfte, vilket var att undersöka vilken uppfattning som finns om pedagogisk dokumentation i förskolan hos pedagoger samt deras inställning och uppfattning kring ämnet. Vi valde att göra sex olika intervjuer och intervjuerna genomfördes individuellt. Vi känner nu i efterhand att vi borde ha ställt fler följdfrågor till pedagogerna då vissa av de svar vi fick var konkreta och vi fick inte vid alla tillfällen fram vad pedagogen byggde dessa uppfattningar på. Vid ett av intervjutillfällena missade vi att fråga pedagogen om hon var positivt eller negativt inställd till pedagogisk dokumentation. Dock framgick det enligt oss mycket tydligt i intervjun att hon var positivt inställd och därför anser vi inte att det påverkade undersökningens resultat. Informanterna i vår undersökning hade svårigheter att lokalisera negativa aspekter och vi kan nu såhär i efterhand önska att vi hade låtit pedagogerna tänka till mer kring de negativa aspekterna med pedagogisk dokumentation och inte nöjt oss med de korta svar vi fick på denna fråga.

Vi kan nu såhär i efterhand tycka att det hade varit intressant att genomföra tre av våra intervjuer i en annan kommun då svaren förmodligen hade skilt sig mer åt och vi kunde ha jämfört hur olika kommuner arbetade för att uppnå läroplanens mål om pedagogisk dokumentation.

Vidare forskning

Att forska vidare om pedagogisk dokumentation vore lärorikt. Det skulle vara intressant att göra en studie om förskolor som har kommit olika långt i arbetet med pedagogisk dokumentation och se hur detta påverkar verksamheten, barnen samt pedagogerna. Det skulle även vara intressant att tillgodose pedagogerna i undersökningen med det som de efterfrågar så som mer tid till kollegial reflektion samt större volymer av dokumentationsverktyg som exempelvis Ipad och kamera. Leder det till ett ökat användande av pedagogisk dokumentation i förskolorna samt ökad kvalitet?

Referenser

Alnervik, K. (2013). "Men så kan man ju också tänka!": Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan. (Doctoral dissertation). Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

Bowne, M. Cutles, K. DeBates, D. Gilkerson D .Stremmel, A.(2010). Pedagogical Documentation and Collaborative Dialogue as Tools of Inquiry for Pre-Service Teachers in Early Childhood Education: An Exploratory Narrative, v10 n2 p48-59 Jun 2010, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ890715.pdf>

Dolk, K. (2013). Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2013. Stockholm.

Grieshaber, Susan J. & Hatch, J. Amos (2003) Child observation and pedagogical documentation as effects of globalisation. *Journal of Curriculum Theorizing*, 19(1), pp. 89-102. [http://eprints.qut.edu.au/1108/1/Grieshaber %26 Hatch Pedagogical Documentation 2003.pdf](http://eprints.qut.edu.au/1108/1/Grieshaber_%26_Hatch_Pedagogical_Documentation_2003.pdf)

Ivarson Alm, E. (2013). Ledarskap i förskolan. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (red.) (2003). Förskolan: barns första skola!. Lund: Studentlitteratur.

Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011). Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S & Brinkman, S. (2009) Den kvalitativa forskningsintervjun. (2:8 uppl.) Lund: Studentlitteratur

Körling, A. (2012). Nu ler Vygotskij: eleverna, undervisningen och Lgr 11. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Lantz, A. (2013). Intervjumetodik. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lenz Taguchi, H. (1997). Varför pedagogisk dokumentation?: om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete. Stockholm: HLS.

Melin, E. (2013). Social delaktighet i teori och praktik: Om barns sociala delaktighet i förskolans verksamhet. (Doctoral dissertation). Stockholm: Department of Education, Stockholm University.

Sheridan, S. (2009). Discerning Pedagogical Quality in Preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol. 53, No. 3, June 2009, 245–261, DOI: 10.1080/00313830902917295

Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2009). Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Sheridan, S. Williams, P. Sandberg, A. (2012) Systematic Quality Work in Preschool. *International Journal of Early Childhood*, Volume 45, Issue 1, pp 123-150. DOI 10.1007/s13158-012-0076-8

Skolverket (2010). Läroplan för förskolan Lpfö 98. (Ny, rev. utg.). Stockholm: Skolverket.

Sparrman, A. & Lindgren, A.-L. (2010). Visual Documentation as a Normalizing Practice: A New Discourse of Visibility in Preschool. *Surveillance & Society*, 7(3/4), 248-261.
<http://www.surveillance-and-society.org/ojs/index.php/journal/article/view/documentation/documentation>

Sverige. Skolverket (2005). Kvalitet i förskolan: allmänna råd och kommentarer. Stockholm: Skolverket.

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – Pedagogisk dokumentation Skolverket (2012)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Bilagor

Information innan intervjun

Intervjun som kommer genomföras är helt frivillig och kan när som helst avbrytas. Intervjun kommer genomföras helt på dina villkor och du bestämmer själv hur länge du vill medverka. Intervjun är konfidentiell och dina svar kommer inte att gå att koppla till dig som individ eller den förskola du arbetar på.

Vårt syfte med undersökningen är att få kunskap om hur ni i verksamheten arbetar med pedagogisk dokumentation samt vilken inställning till ämnet som råder hos pedagoger. Vi vill betona att vi söker efter en bild som speglar verkligheten alltså inte en förskönad bild. Resultatet av vår undersökning kommer att publiceras i en C-uppsats där alla intervjuade kommer att vara helt anonyma.

Intervjuguide

- Vilken utbildning har du?
- Hur länge har du arbetat som pedagog?
- Hur definierar du pedagogisk dokumentation?
- Använder ni er av pedagogisk dokumentation?
- Vilka olika verktyg/metoder använder ni er av i ert arbete med pedagogisk dokumentation?
- Vad brukar ni dokumentera? Vilka situationer? Hur väljer ni vad som ska dokumenteras?
- Hur ser du som pedagog på pedagogisk dokumentation? Fördelar, nackdelar, möjligheter, hinder?
- Bidrar pedagogisk dokumentation till din egen lärprocess som pedagog? Om ja, på vilket sätt?
- Anser du att pedagogisk dokumentation bidrar till barnens lärande? Iså fall på vilket sätt?
- Är du positiv/negativt inställd till arbetet med pedagogisk dokumentation? Motivera ditt svar
- Görs barnen delaktiga i detta arbete? Om ja hur? Om nej varför inte?
- Synliggörs dokumentationen för föräldrar? Om ja hur? Om nej varför inte?
- Skulle du vilja utveckla arbetet kring pedagogisk dokumentation på din förskola? I så fall hur?